

Anna Schött

1891 – 1965

- 1891 Anna Sedina Öberg föds den 9 december i Husby-Långhundra ett par mil sydost om Uppsala.
- 1896 Familjen flyttar till Uppsala.
- 1909 Anna träffar Anders Schött (ev. redan 1908).
- 1913 Studentexamen. Besöker på sommaren för första gången Sala där blivande maken Anders Schöts släkt har ett torp vid Skuggan (ungefär där adresserna Krokusgatan 9 och 11 ligger idag).
- 1915 Anders Schött övertar torpet vid Skuggan efter de då avlidna släktingarna.
- 1918 Anna går en skulptur-/modelleringskurs i Uppsala och gör därefter flera av sina skulpturer.
- 1921 Anna och Anders, f. 1877, gifter sig i Rörbäcksnäs prästgård i västra Dalarna där Anders bror Martin är kyrkoherde. De bosätter sig i Stockholm där Anders är adjunkt vid Katarina realskola.
- 1934 Den 23 februari avlider Anders Schött, 56 år gammal. Anna flyttar till torpet i Sala.
- 1938 Anna tillfrågas av stadsträdgårdsmästare Johan Lantz om en offentlig skulptur till stadsparken. Hon visar honom bysten av JH af Forselles gjord i lera. Hon erbjuder staden bysten gratis om de bekostar gjutning och uppsättning.
- 1939 Försköningsnämnden i Sala inbjuds 12 februari till Annas hem för att se bysten och fatta beslut. Sala Allehanda skriver: *Det är nu första gången fru Schött framträder offentligt med en skulptur, vilket dock inte hindrar att flera vackra saker formats fram under hennes skickliga händer. I sitt trevna Salahem har hon inrett en hel liten ateljé. En stor fantasimodell av en metande gosse drar genast besökarens uppmärksamhet till sig. En annan sak som väckt försköningsfarbrödernas förtjusning var en skulptur av ett goshuvud.*
- Bysten av Forselles framställs vid Bergmans konstgjuteri i Stockholm och placeras på en granitsockel i stadsparken på Lycksalighetens ö. Anna, som var mycket tillbakadragen, var inte med på invigningen den 4 juni men gick dagen efter dit för att inspektera slutresultatet.
- 1940 Anna modellerar bysten av Karl Berg, "Berg-Kalle". Sonen Gustaf köpte lermodellen av Anna. Efter ett detektivarbete en bit in på 2000-talet av Christer Ekman återfinns bysten hos Berg-Kalles barnbarn i Ängelholm. Bo Åke Adamsson gör en bronsgjutning som placeras vid Sala silvergruva och invigs den 4 augusti 2001.
- 1965 Anna Schött avlider den 18 augusti.

Litteratur:

- Mats G Beckman: *Anna Schött – skulptris och levnadskonstnär*, varifrån ovanstående fakta är hämtade.

af Forselles byst nu avtäcktt i Sala

**Anslående högtidlighet på lördagskvällen.
Tal av försköningsnämndens och
stadsfullmäktiges ordf.**

En bild af den vackra af Forselles-bysten efter avtäckningen.

Inför en menighet av ungefär 200 personer avtäcktes på lördagskvällen å Lycksalighetens ö i Övre Ekebydamm bysten av en av Salas störste män, Jacob Henrik af Forselles. J. H. af Forselles föddes som bekant 1785, avlade år 1812 bergsexamen i Upsala, varpå han 1817 blev bergshauptman vid Sala gruva. Han kom såsom sådan och som ordförande i den på den tiden högsta kommunala myndigheten i Sala, bergsrätten, att bli

mycket inflytelserik. Han är den man om vilken kan sägas, att han uppbyggde Sala stads goda finansiella ställning och det arbete som han nedlade kan ännu skönjas, trots den långa tid som förflutit sedan hans död år 1855.

Högtidligheten inleddes med tal av Sala stads försköningsnämnds ordf., faktor Ivar Hedlund, som i några korta ordalag erinrade om af For-

Ports. på andra sidan.

AF FORSELLES....

Forts. fr. sid. I.

selles storartade arbete inom Sala stads finansiella liv. Tal. berörde vidare tillkomsten av denna byst. Fru Anna Schött, Skuggan, Sala, hade erbjudit sig att såsom gåva till staden skänka en av henne i lera av af Forselles förfärdigad byst, under förutsättning att Sala stad bekostade bystens gjutning i brons samt en sockel till densamma. Försköningsnämnden beslöt att tacksamt mottaga erbjudandet samt att genom en insamling täcka kostnaderna för densamma. En insamling startades och ett till synes mycket gott resultat uppnåddes. Tal. bad till sist att på försköningsnämndens vägnar till samtliga givare, först och främst huvuddonator fru Anna Schött, samt vidare till alla som med penningmedel eller på annat sätt hjälpt till

det storartade resultatet få framföra sitt varma tack. Vid orden: 'må tackelset falla', utvecklades därpå sakta den svenska fana, som omsvept konstverket, vilket nu framträdde för de samlade. En stunds tystnad följde, varpå stadsfullmäktiges ordf., hr C. A. Lindqvist, tog till orda och tackade å stadsfullmäktiges vägnar. Sex månader ha nu gått sedan vi den 6 nov. samlades i Stadsparken för att avtäcka Carl Eldhs konstverk "Ungdom", och vid detta tillfälle uttalade jag den djärva förhoppningen, att detta konstverk måtte inom en snar framtid efterföljas av flera, yttrade tal. Så mycket större glädje bereder det mig, att vi inom en så kort tid åter ha samlats för att avtäcka ännu ett konstverk, denna gång över denne man. Jag ber att till försköningsnämnden samt till alla andra som lämnat sitt bidrag för att få detta minnesmärke till stånd få framföra ett hjärtligt tack, och överlämnar härmed konstverkets vård åt Sala stads försköningsnämnd.

Därmed var högtidligheten till ända men långt därefter stannade man och betraktade på närmare håll bysten och den karakteristiska inskriptionen över den man, vilken under sin myndighets dagar poetiskt skulle ha yttrat: "Jag heter af Forselle, är satt i kung och kronas ställe, och för Er, go' herrar, gör jag som jag vill".

Konstverket, har dragit en kostnad av 1,010 kronor, varav gjutningen i brons 400 kronor, och sockeln 570 kr. Nedan publiceras redovisningslistan över den företagna insamlingen.

Redovisningslista

för insamlingen till en byst av bergs-

Redovisningslista

för insamlingen till en byst av bergshauptman af Forsselles jämte sockel
Enligt tecknade listor ordnade i bokstavsordning efter namn och signaturer:

I. E. A. 1.—, T. Abrahamsson 5.—, C. J. Ahlberg 5.—, C. G. Ahlgren 5.—, A. V. Ahlin 5.—, G. Ahlin 10.—, E. Almqvist, Kungsbacka, 1.—, John Almqvist 5.—, Aug. Andersson 5.—, Axel Andersson 3.—, C. M. Andersson 5.—, C. Andersson 5.—, J. Aug. Andersson 5.—, K. A. Andersson 5.—, Angryd & Eriksson 5.—, A. Arvén 10.—, A. Ax. 1.—, C. B. 2.—, E. R. B. 3.—, Elof Bagge 5.—, A. Bengtsson 5.—, A. W. Berg 5.—, J. Berglund 5.—, Thyra Bergström 5.—, Selma Björkman 5.—, Alfred Bolander 5.—, Café Linnéa 5.—, Camitz 10.—, Edvid Carlsson 5.—, Josef Carlsson 5.—, Hilda Cavalli 10.—, J. A. Cederfeldt 5.—, F. B. Collén 5.—, Hj. Collander 5.—, Sture Cronqvist 13.—, E. D. 2.—, G. Dahl 5.—, Ingeborg Dahlen 5.—, Augusta Edling 3.—, Emil Ekbohm 5.—, Ekenbergs Entr. 5.—, E. Ekholm 5.—, I. Elkan 10.—, Sam. Elzén 10.—, Erik Engvall 5.—, Axel Eriksson 5.—, J. Eriksson 2.—, N. Erikson 5.—, Sixten Eriksson 3.—, Eric Ewert 5.—, Lydia Frejer 5.—, Carl Friberg 10.—, Knut Fristedt 5.—, Bengt Fromell 5.—, A. Fröberg 5.—, E. B. Gezelius 5.—, Glg 3.—, J. Godén 5.—, G. Grönbeck 25.—, G. Gustavsson 5.—, A. H. 3.—, Wilh. Hallenberg 5.—, Knut R. Hallman 5.—, C. G. Hammar 10.—, Frithiof Hammar 10.—, Ivar Hedlund 10.—, I. Hedman 5.—, E. Hildebrand 5.—, J. A. Hoflund 5.—, L. Holmström 5.—, Carl Höglund 5.—, David Isgren 5.—, H. J. 1.—, Ernst Jacobsson 5.—, Jakob Matts kvarn, C. A. Karlsson 10.—, A. E. Johansson, Valla 5.—, Albert Johansson 10.—, Anna Johansson 5.—, Axel Johansson 5.—, E. Johansson 5.—, Einar Johansson 5.—, Frithiof Johansson 5.—,

hansson 5.—, E. Johansson 5.—, Einar Johansson 5.—, Frithiof Johansson 5.—, J. Johansson 3.—, Leon. Johansson 10.—, Agnes Jonsson 5.—, E. Karlberg 5.—, V. Karlin 5.—, Axel Karsberg 10.—, N. Kebbon 5.—, Aug. Kjellén 5.—, Fredrik Källmark 25.—, C. A. Larson 5.—, G. M. Larsson 3.—, J. F. Lejdström 5.—, Pontus Liljefors 10.—, G. H. Liljekvist 5.—, Emil Lindberg 3.—, Ernst F. Lindberg 5.—, Gösta Lindberg 5.—, John Lindgren 5.—, Rudolf Lindström 5.—, Uno Ljungberg 5.—, K. F. Ludvigsson 5.—, Jacob Lundberg 5.—, C. G. Lundgren 5.—, Inge Magnéli 5.—, M. Magnéli 10.—, C. A. Magnusson 2.—, John Nesen 5.—, Zara Nilsson 5.—, S. Nordenborg 5.—, C. W. Nyberg 3.—, Erik Nyberg 3.—, E. Th. Nygren 3.—, E. B. Nylund 5.—, Axel Nyström 5.—, Karl Nyström 3.—, Axel Olsson 5.—, E. G. O.— 5.—, Eug. Olsson 5.—, F. L. O. 2.—, Sigfrid Palm 5.—, H. Persson 5.—, K. G. Persson 5.—, P. M. Persson 5.—, Albin Petrini 5.—, Petter 1.—, Edvard Pettersson 5.—, A. Ramström 25.—, W. Rannby 5.—, Sven E. Rollén 5.—, Bertil Rydbeck 5.—, Alfr. Rydorff 5.—, Axel Rydstam 5.—, Sala Kanpaktiebolag 5.—, Sala Angbryggeri A.-B. 25.—, B. Schelin 5.—, H. Sköddberg 10.—, J. T. Schultzberg 5.—, Ernst Schöring 10.—, G. Serrander 10.—, Axel Sidenmark 5.—, G. A. Sjöberg 5.—, Ida Sjögren 5.—, Oskar Sjöman 5.—, Eric Sjöström 5.—, G. S.—n 5.—, H. Strandberg 5.—, D. Sundstedt 5.—, Axel Söder 5.—, F. Söderman 5.—, R. Tengelin 5.—, Adolf Thelin 5.—, Albin Thorberg 5.—, John Thorsson 5.—, H. Uhlin 5.—, J. W. Unger 5.—, W. B. Wahlström 5.—, I. Wallin 5.—, M. Wallin 5.—, A. Westerberg 5.—, Gunnar Westerberg 5.—, Maria Westerberg 5.—, Vendla Wiklund 5.—, Ernst Wikman 10.—, E. Akerberg 5.—, Öbg 3.—, C. H. Öhrn 5.—, Gotth. Östnäs 10.—, Summa kr. 975.—.

SALA-POSTEN

Måndagen den 5te juni

Bysten av af Forselles avtäckt Konstverket överlämnat till staden.

Stadsfullmäktiges ordförande, hr C. A. Lindqvist, talar vid bysten. I bakgrunden ses försköningsnämndens ordförande, hr Ivar Hedlund.

Enkel men anslående högtid på
lördagskvällen.

Vid en enkel men anslående högtidlighet avtäcktes på lördagskvällen bergsmannen Johan Henrik af Forselles byst på holmen i övre dammen. Trädens ljunliga grönska och dammens glittrande vatten bildade en stämningsfull ram kring det hela och ceremonin bestod i att försköningsnämndens ordförande, typograf Ivar Hedlund i ett kort tal erinrade om mannen och hans gärning, tackade konstnärinnan och bidragsgivarna samt överlämnade konstverket till staden, varefter stadsfullmäktiges ordförande å stadens vägnar tackade för gåvan.

Man får anse att platsen för af Forselles byst är mycket väl vald. Utan att på något sätt pocka på uppmärksamhet passar konstverket på något sätt väl samman med idyllen på den lilla holmen. Det är ju vanskligt att uttala sig om i vad mån konstnärinnan, fru Anna Schött, lyckats med porträttlikheten, men av tillgängliga förebilder att döma förefaller den vara god, och det är ett mycket intressant ansikte af Forselles vänder mot kanalen och "trälstigen", där en gång hans underlydande fraktade gruvans malm.

(Forts. å fjärde sid.)

Bysten av...

(Forts. från första sidan.)

till hyttan. Enda erinringen man skulle vilja göra är att själva bysten måhända är något för liten på sin sockel.

Det var åtskilliga hundratal intresserade Salabor som i den vackra junikvällen sökt sig ut till holmen för att övervara avtäckningen. Bland dessa befann sig dock inte konstnärinnan själv, en tillbakadragenhet som kanske blev till en viss besvikelse för deltagarna i högtiden. Många hade säkert önskat att det uppriktiga tack som nu framfördes hade kunnat riktas till henne personligen.

Hr Høedlund erinrade i sitt tal inledningsvis hur i ett samhälle som vårt, vars ursprung och hela utveckling är fast förknippad med gruvdriften, det är ganska naturligt att gruvans ledande män kommit att ta betydelsefull del i stadens liv. Den mest framträdande av dessa gruvans män än väl bergshauptmannen Johan Henrik af Forselles, vars bild vi i dag skall avtäcka, sade tal. Hans verksamhet sammanfaller med den brytningstid i landets historia som inleddes under första hälften av förra seklet. Industrialismen började då kasta sin slagskugga över samhället, och af Forselles fick i sitt arbete synnerligen svåra problem att brottas med.

Han kom till Sala, Johan Henrik af Forselles, med det föga avunds värda uppdraget att göra gruvan lönande, men svårigheterna voro stora, och svårigheter fick han även bekämpa vid sina insatser för stadens bästa. Kommunernas verksamhet är ju urgammal, men formerna för dessas verksamhet hade stelnat till sedan flera hundra år. I egenskap av bergshauptman samt ordförande i bergsrätten hade af Forselles goda

möjligheter att bilda sig en uppfattning om stadens behov. Trots motstånd från sina samtida och trots stora svårigheter lyckades han dock åstadkomma resultat och därmed skaffa sig ett aktat namn i denna stads historia. Man torde kunna säga att det är han som byggt upp stadens finanser. Gruvan gav inte vad man hoppats, men den viljekraftige mannen lyckades trots detta grundlägga och ordna de ekonomiska betingelserna för staden och detta skedde på ett sätt som vi torde ha nytta av än i dag.

Då vi genom denna byst hylla minnet av en storman i stadens historia under gången tid är det främst med en tanke att frambära ett tack för det uppoftande och beydelsefulla arbete som han nedlagt för stadens bästa och dess framgång. Hans gärning bar frukt. Många ha efter honom utfört för staden gagnande arbete, men man kan våga det påstående att grunden för detta utfördes av den man vars bild skall pryda denna plats.

Man förstår konstnärinnan, hur hennes intresso fångats av den viljekraftige, energiske mannens bild och varför hon bestämde sig för att i le- ra tolka karaktären av denne man, och jag frambär ett tack till henne för att hon utan ersättning ställt detta konstverk till stadens förfogande.

Talaren uttalade även ett tack till alla som genom deltagande i insamlingen gjort resandet av bysten till en verklighet. Sedan han bjudit tåkelset falla överlämnade han konstverket till staden med den förhoppningen att det må minna om arbete som för samhällets bästa utförts i gången tid.

Stadsfullmäktiges ordförande, typograf C. A. Lindqvist, som å stadens vägnar mottog konstverket, framhöll att det endast är ungefär ett halvt år sedan han hade nöjet motta en annan gåva till staden, det konstverk som nu pryder Stadsparken. — Jag tillät mig då uttala den djärva förhoppningen att gåvan skulle följas av flera, sade talaren. Det är också med ett sant nöje vi i dag samlas för att avtäcka bilden av en man vars verksamhet sett så djupa

MÅNDAGEN DEN 17 JULI 1961

Sala saknar inte skulpturell utsmyckning men det finns plats för flera donatorer!

Carl Eldhs "Ungdom" i Stadsparken har läroverket och Kristina kyrka som bakgrund. Harpoletkaren framför Mikaelgården har gjort av Sala-konstnären Lennart Lindberg.

I Länstidningens serie om Sommar-Sala skall vi i dag berätta något om den konstnärliga och skulpturella utsmyckning, som möter en besökare på vandring i stadens parker. Stadsparken har haft förtursrätt i förskönandet och i eller kring denna finner man de konstverk som utgör vackra blickfång. F. stadsträdgårdsmästaren J.E. Lantz har i mångt och mycket haft ett finger med i spelet när gällt att få dessa skulpturer skänkta eller på plats. Hans önskan är givetvis att staden eller hugade gåvogivare skall fortsätta utsmyckningen.

Direktör Gustaf Tengfeldt var den förste, som såg till att Stadsparken gavs denna "ansiktslyftning". Hans gåva är daterad till den 23 juni 1938 och utgörs av Carl Eldhs "Ungdom". En vacker ungdomsavgjöring, som dock förlorar något i värde genom att den finns i ett stort antal exemplar och sålunda kan ses i många städer i landet. Den har fått sin plats framför musikstråden och från norrändan av parken har den

läroverket och Kristina kyrka som eländig bakgrund.

I slutet på 40-talet kom också minnesstenen av J. H. af Forselles upp. Af Forselles var bergshauptman och verksam i Sala mellan åren 1817-1855. Att han var en diktator och mäktig man i Silverstaden vet också det uttalande av honom som nu finns inbügget i sockeln att berätta: "Jag heter af Forselles, är satt i kung och kronans ställe, och för er go herrar gör jag som jag vill".

Fru Anna Schött i Sala har gjort modellen till bysten och det är också hon som skänkt den till staden. J.E. Lantz lät placera den i lummig inbuddning på "Lycksalighetens ö" och där står den nu som ett minne över den mäktigaste av de herrar som utövade hart när diktatorisk makt över folket i och kring silvergruvan.

Vandrar man vidare genom parken i riktning mot centrala staden finner man den vattenstänkande flickan i springbrunnen i parkens mitt. Den utbildningen gör kanske inte anspråk på att höra till konstverken och det är också den gamle stads-

trädgårdsmästarens önskan att Sala här skall placera ett nyförvärv. Flickan som nu finns att beskåda i springbrunnen stod tidigare vid gamla Smedsbron. Lantz hittade den sedermera i ett skrotlager, lät måla upp den och placerade in den i springbrunnen. Men som sagt: Plats för en donator.

I söderändan av parken står David Wretlings "Nya ringar". Den kom upp 1950, som en gåva från salsafru Agnes Fröberg och Lantz glädde sig alldeles speciellt över denna skulptur som innebar att han fick göra stadsparken helt klar före sin pensionering.

En av stadens egna konstnärer, H. Lindberg, har som bekant svarat för den tänkande "harpoletkaren", som med vattensträngar "slår tonen" framför Mikaelsgården. Den kom på plats för ett par år sedan i samband med invigningen av Mikaelsgården som en gåva från byggmästare And. Döds och är alltså det senaste förvärvet till den skulpturella utsmyckningen.

Börge.

54 1965-08-20

Vår kära

Anna Schött

• 9/12 1891

Djupt sörjd och saknad.

Sala den 18 aug. 1965.

GUNNAR och BRITTA

Hans, Eva

Vi hann ej säga Dig farväl
ty döden kom så fort
Men låt oss säga Dig vårt tack
Vid evighetens port.

Jordfästningen äger rum lördagen den 28 aug. 1965 kl. 11.00 i Kristina kyrka. För dem som önskar övervara begravningsakten sker samling vid kyrkan. Efter akten inbjudes till lunch & Konsumrestaurangen.
Meddelas endast på detta sätt.

Här följer ett utdrag, som berör Anna Schöotts konstnärskap ur Mats G Beckmans bok om Anna Schött:

6 Konstnären

Forsellesbysten

Så kommer en viktig period i Anna Schöotts liv. I Annas eget liv var den kanske inte fullt så central som den blivit för oss när vi ser de avtryck i det offentliga rummet som hennes konstnärskap utgör. Det är en kort och intensiv tid som präglar vår bild av henne, den lilla vi nu haft.

Den mörka tid som Anna upplevde efter makens död verkar lätta efter hand i slutet av trettio-talet. Orsaken till detta och hennes konstnärsskapande inriktning, bör ha varit kontakten med skulptrisen Hulda Claesson-Silfverstolpe. Hulda flyttade till Sala med sin familj 1936, närmast kom hon från Strömsholm. Hur Anna och Hulda fick kontakt vet jag inte men Huldasson Ulf Silfverstolpe hävdar att det måste ha varit hans mamma som tagit initiativet eftersom Anna var något av en folkskygg personlighet. Det i sin tur skulle tyda på att Anna börjat modellera redan innan de träffades och att det var därför som Hulda tog kontakt. Det må vara hur det vill med den saken men att fru Silfverstolpe kom att utgöra en drivkraft och inspiration för Anna, lär väl stå utom allt tvivel.

Vem och vad som däremot rent konkret lyfter fram och gör Anna uppmärksam av salaborna som konstnär är stadsträdgårdsmästare John Lantz med sitt arbete med stadsparken som fortfarande pågick. Framför musikpaviljongen placerades 1938 Carl Eldhs staty *Ungdom* och Lantz tänkte sig ytterligare ett konstverk i den motsatta delen av stadsparken i riktning mot läroverket.

Han vände sig då till Anna Schött vars konstnärlighet han tydligen var bekant med. Anna visade genast fram en redan färdiggjord byst i lera, tillverkad 1938 och som föreställde bergshauptmannen vid silvergruvan, Jacob Henrik af Forselles. Bysten var utförd i salalera, 50 cm hög och visade gruvchefens mycket porträttlika huvud som blickar fram ur en uppslagen rockkrage mellan kapade axlar. Som förebild till konstverket hade Anna använt sig av en daugertryck av af Forselles ifrån 1855 och i

beskuren form införd i boken *Sala stad* av J. Näsmark, ett standardverk över stadens historia. Anna ägde ett exemplar av boken som i dag finns hos hennes släktingar. Då jag själv undersökte den kunde jag konstatera

Bild 49. Ett vackert arrangerat porträtt som visar skulptrisen Hulda Claesson-Silfverstolpe. På kavaletten står en modell av biskop Einar Billing i skrud och med kräklan i ett fast grepp. I samband med restaureringen av Kila kyrka 1936 startades en insamling till kyrkoherden Ejnar Brundin som fritt skulle få disponera beloppet till kyrkans förskönande. Kyrkoherden var en stor beundrare av biskop Billing. Han ansåg att en skulptur av biskopen skulle passa och engagerade därför Claesson-Silfverstolpe att utföra konstverket. Skulpturen som göts i cement och patinerades överlämnades till kyrkan året därpå. Familjen Silfverstolpe var nyinflyttade till Sala och kortet bör därför vara taget i hemmet Jonsborg. Bilden återfanns bland en större samling glasplåtar i ett vindsutrymme på Rådhusgatan 3 där fotograferna H. Johansson och John Johansson-Tejne hade fotoateljé. Sala Fotoklubb tog i slutet av 1990-talet över den stora samlingen vilken idag återfinns i Sala kommunarkiv.

att det ännu fanns spår av lera på uppslaget där bilden av af Forselles finns återgiven!

Anna erbjöd nu Sala stad porträttbysten gratis mot att den bekostade gjutning och uppsättning av densamme. Försköningsnämnden i Sala inbjöds till hennes hem den 12 februari 1939 för att själva se bysten och fatta beslut. De accepterade förtjust gåvan och lovade att försöka fullborda uppdraget. Sala Allehanda skriver om besöket hos Anna: *"Det är nu första gången fru Schött framträder offentligt med en skulptur, vilket dock inte hindrar att flera vackra saker formats fram under hennes skickliga händer. I sitt trevna Salahem har hon inrett en hel liten ateljé. En stor fantasimodell av en metande gosse drar genast besökarens uppmärksamhet till sig. En annan sak som väckt försköningsfarbrödernas förtjusning var en skulptur av ett goshuvud."* Som synes hade Anna varit flitig.

Vad det gällde själva placeringen av konstverket kom emellertid Lantz nu att tänka om. I och med att motivvalet anknöt till silvergruvan och gruvdriften, var en annan plats så mycket bättre, nämligen Lycksalighetens ö (tidigare Gåsholmen) i Ekebydamms. Här gick nämligen den så kallade Trälvägen fram. Det var den sträcka mellan gruvan och avlastningsplatsen vid nuvarande Sveahuset, via Pråmån och Ekebydamms, där flatbottnade malmpråmar drogs fram av mänsklig muskelkraft. Denna transportled för den åtråvärda silvermalmen hade skapats under af Forselles tid vid gruvan. Så nog var Lycksalighetens ö, det romantiska namnet till trots, en lämplig plats för en gruvchef i brons. Som en parentes kan tilläggas att den plats för konstverkets placering som Lantz först haft i sinnet, fick vänta till 1950 då David Wretlings staty *Nya Vingar* restes där.

Försköningsnämnden beslutade att starta en frivillig insamling i staden för finansiering av gjutningen i brons och uppsättning på stensockel. Vid sammanträdet den 29 mars hade 480 kr inkommit. Stadsträdgårdsmästare Lantz hade den 9 mars erhållit en offert från Herman Bergmans Konstgjuteri i Stockholm. Enligt detta anbud skulle bysten kunna gjutas i brons till en kostnad av 400 kr. (Det är frestande att tänka sig att det var Hulda Claesson-Silfverstolpe som tipsat om Bergmans konstgjuteri. Hon var nämligen kurskamrat på Tekniska skolan med Astri Bergman vars far ägde gjuteriet. Hulda själv använde sig av firman då hennes egna alster skulle gjutas.)

Lantz fick i uppdrag att genomföra beställningen och ansvara för att modellen transporterades till Stockholm för gjutning. Vidare hade försköningsnämnden Lantz anbud på en granitsockel från Kullgrens Stenhuggeri i Uddevalla att ta ställning till. Det förelåg två alternativ med olika kostnader beroende på granitens färg. Nämnden bestämde sig för det första alternativet vilket torde ha varit det billigaste. Samtidigt skulle man vänta med beställningen eftersom man ville avvakta resultatet av insamlingen som fortfarande pågick. Den 25 april hade så insamlingen slutgiltigt renderat en summa på 975 kr. Prislappen på sockeln var 570 kr, allt som allt uppgick kostnaden till 1010 kr.

Bild 50. Jacob Henrik af Forselles på Lycksalighetens ö. Innan gruvchefen kom på plats pryddes den lilla holmen av en gjutjärnsurna på en sockel. Foto: Christer Ekman.

En vacker lördagskväll den 4 juni 1939 invigdes konstverket under högtidliga former. Närvarande var stadsfullmäktiges ordförande E. A. Lindqvist, försköningsnämndens ledamöter och omkring 200 åskådare. Emellertid saknades konstnären själv, att hamna i centrum under dylika omständigheter låg inte för henne. Nämndens ordförande Ivar Hedlund höll först en kortare historik över af Forselles och hans betydelse för staden och därefter redogjordes för bystens tillkomst. Därefter avtackades skulptrisen, bidragsgivarna samt de som bistått med insamlingsarbetet. Därefter lät han tackelsen falla. Konstverket var invigt.

Försköningsnämnden översände en blomsterbukett till Anna som svarade med ett välformulerat brev:

Bild 51. Faktor Ivar Hedlund vid invigningen av Forsellesbysten. Foto: Sven Noling. Privat ägo.

*Torpet den 5 juni 1939
Ordf. i Försköningsnämnden
Faktor Ivar Hedlund
Sala.*

Härmed ber jag att få tacka Försköningsnämnden för de underbara blommorna, vilkas skönhet gläder mitt hjärta. Osökt och med djup tacksamhet går också tanken just nu till dem, som i en mörkrets och tvivlets stund i höstas ingåvo mig mod att fortsätta. Jag har alltid ansett mig för ringa för att våga nalkas konsten. Jag har också behövt hela den tid som gått av mitt liv för att i någon mån komma till klarhet med mig själv. När jag slogs i spillror vid min makes bortgång, tvingades jag så småningom att söka det som var mitt eget. Grunden hade min make fast murat: kärleken till sanningen och till naturen. Byggstenar hade jag nog också själv bidragit med.

Jag har själv varit en smula orolig för att den kära af Forselles skulle verka liten när han kom ut. Vid ett besök hos honom idag var denna känsla alldeles försvunnen. Jag är storbelåten med sockeln och med valet av platsen samt den vackra anordningen med blommorna. Han passar på något sätt just på denna holme, det är verkligen sant.

Med tacksamhet och utmärkt högaktning. Anna Schött.

Anna hade alltså smugit ned till Lycksalighetens ö dagen efter för att i lugn och ro inspektera slutresultatet. Enligt brevet var hon nöjd även om hon tidigare fruktat att bysten skulle te sig för liten ute i parkmiljön. Men i den miljön var ju heller aldrig modellen tänkt att figurera från början. Sala Posten är emellertid inne på samma linje när de skriver: *"Enda erinringen man skulle vilja göra är att själva bysten är något för liten på sin sockel."* Nu kompenseras dock huvudets blygsamma storlek med en 140 cm hög granitpelare med en allt annat än blygsam text:

BERGSHAUPTMAN
J. H. AF FORSELLES
VERKSAM I SALA
1817-1855

JAG HETER AF FORSELLES
ÄR SATT I KUNG OCH KRONANS STÄLLE
OCH FÖR ER GO' HERRAR
GÖR JAG SOM JAG VILL

På invigningsdagen den 4 juni besöktes Anna av Gunnar Schött vilket framgår av torpets Gästbok. Han skriver kortfattat om dåligt väder och om en tur på Långforsen som inte gav någon fisk i utbyte. Det märkliga är att inget nämns om den stora händelsen den dagen. Jag är övertygad om att hade Gunnar känt till det, hade det omtalats i boken. Han var nämligen nitisk i att dokumentera sina besök och skulle aldrig ha undvikit ämnet. Alldeles säkert hade han önskat att få vara med om invigningen av bysten. Att Anna, som jag ser det, avstod ifrån att berätta nyheten för sin kära släkting är en gåta.

Ändå sticker hon ut hakan lite den 16 november samma år, och det är väl också enda gången. Då anger hon (i en kvinnlig beredskapsregistrering) sitt yrke och sin titel som skulptris. För säkerhets skull har hon strax efter tillagt "Fru". Någon måtta på självhävdelsen fick det väl ändå vara, verkar det som hon tänkt.

Gruvarbetarens huvud

Som tidigare konstaterats fick hushållerskan Emma Ohlin tjänst hos gruvarbetaren Karl Berg i Sandviken. Denne kraftkarl hade som spelstyrare vid silvergruvan tagit upp den sista malmtunnan innan stängningen i december 1908. Han hade även erfarenheter ifrån gruvarbete i Norrland och Norge under 1890-talet och en bit in på det andra seklet. Förutom att sjunga och traktera dragspel så var han en teknisk begåvning med urverk som specialité. De grova gruvarbetarhänderna pillade med finmekanik när han lagade klockor och då han byggde det golvur som ställdes ut på hantverksmässan i Sala 1924. Tillsammans med denna personlighet

umgicks Anna Schött gärna. I hans hem kom hon gärna på besök och där fick hon höra historier från förr, om hur det hårda livet som gruvarbetare tett sig. Och om ämnet inte var för känsligt berättade han förmodligen även om sin älskade Alda som avlidit i spanskan 1918.

Inför hans 80-års dag den 26 aug 1941 bestämde sig nu Anna att modellera hans huvud. Arbetet utfördes någon gång under 1940, året jämte signaturen finns på porträttets baksida. Enligt en tidningsartikel behövde Karl aldrig agera modell under arbetets utförande, utan Anna besökte honom endast några gånger för att kontrollera att huvudet blev porträttlikt. Och porträttlikt blev det: ett skarpskuret gammelmansansikte med borstig mustasch. Nu kan jag nog ändå tänka mig att Anna hade något fotografi till hjälp i hennes strävan att återge den gamle gruvprofilen men det gör inte hennes arbete mindre lyckat.

Vad hade Anna för idéer om detta konstverk? Ja, inte kom det till som en födelsedagsgåva till Berg-Kalle. Hans sondotter Margit Eriksson hävdar bestämt att det tillverkades för att (liksom Forselles) skänkas till staden och gjutas i brons. Staden saknade dock intresse av erbjudandet, vilket egentligen inte är så svårt att tänka sig. Kriget stod för dörren och det fanns viktigare frågor att behandla än stadens konstnärliga utsmyckning. Dessutom levde originalet, vilket personer som poserar som konstverk inte bör göra. Slutligen är ju frågan om en enkel gruvarbetare var fin nog att platsa i det offentliga rum som staden eller stadsparken utgjorde. Tyvärr saknas varje spår av någon diskussion eller något beslut i förskönningsnämndens protokoll från den aktuella tiden. Så om Margit har rätt i sitt antagande fördes aldrig frågan så högt upp som till ett nämndmöte utan behandlades istället informellt och utanför protokollet.

Vad vi med bestämdhet vet är att konstnärskollegan och vännen Hulda Claesson-Silfverstolpe året därpå agerar mellanhand – eller agerar utan Annas medverkan – och skriver ett brev till Karl Bergs son Gustaf om köp av lerhuvudet:

*Sala d. 30/6 1941
Herr Skorstensfejare Berg
Höganäs.*

Fru Anna Schött i Sala har av herr Bergs Far modellerat en porträttbyst som hon på ett utomordentligt sätt utfört. Fru Schött är känd för en skulptur som (hon) utfört av Forselles och som hon skänkt till Sala stad. Sparbanken vill också köpa en replik av denna Forsellesskulpturen. Nu är det så att Fru Schött som är en mycket anspråkslös men som jag tycker är en mycket duktig skulptris borde få lite uppmuntran. Vidare tycker jag att det vore synd att en sådan vacker skulptur som porträttet av Hr Bergs Far skall stå och ej komma till sin rätta plats, och efter vad jag har hört mig för, skulle det väl vara i Herr Bergs hem som den säkert skulle passa. Det kostar ju en del att få en sådan sak gjuten, i lera kan

den ej hålla sig eller förflyttas. Således måste den först gjutas i gips och efter gipsen kan den ju utföras i brons, trä, cement eller marmor. Brons är ju i det här fallet vackrast och blir då en släktklenod.

Nu undrar jag om Herr Berg skulle ha intresse av detta och köpa gipsmodellen, jag tror att ett pris av 3 a 400 kr vore ett skäligt pris för den verkligt vackra skulpturen. Då jag i många år studerat konst i både in och utlandet och själv utfört en del porträtt och andra skulpturer, tror jag mig kunna bedöma denna sak.

*Med utmärkt högaktning
Hulda Claesson-Silfverstolpe
adr. Fridhem 6.
Sala*

Flera frågor dyker upp vid läsning av brevet. När skribenten anser att Anna behöver uppmuntran undrar man om det härrör från en besvikelse som bottnade i att staden refuserat hennes gruvarbetarstycke (om nu sådana diskussioner överhuvudtaget förts). Vidare hävdar Claesson-Silfverstolpe att Sparbanken vill köpa en replik av huvudet; den driftige af Forselles grundade nämligen Sparbanken i Sala 1828. Något sådant konstverk saknas dock på nämnda bank enligt uppgift från vederbörligt håll.

Vad det gäller Anna Schötts ändamål med huvudet av Karl Berg ser jag en klar koppling med hennes tidigare verk av af Forselles. Det är knappast någon slump att hon året efter invigningen av bergshauptmannen modellerar en motsvarande gruvarbetare. Två färgstarka personligheter fast på motsatta ändar av samhällsstegen. Kanske tänkte sig Anna att de två skulle fungera som varandras pendanger efter Trälvägen. Det vet vi inte men en spännande tanke är det. Med en höjd av 37 cm är den hur som helst lite för stor för att platsa inomhus i en bokhylla. Berg-Kalles sammanlagda höjd är visserligen lägre än af Forselles 50 cm men själva huvudet är likväl större. Ett smart grepp egentligen, det hade kanske inte tagits emot så väl om gruvarbetaren hade varit större än chefen. Slutresultatet borde ändå ha blivit, att den kritik som höjts mot att gubben var för liten, tystades. Men som sagt, detta är enbart spekulationer som hittills inte kunnat bekräftas.

Det vi vet är att sonen Gustaf köpte lermodellen av Anna och att den hamnade på en hylla i hans hem i Höganäs. Efter Gustafs förtidiga död några år senare gick den vidare i arv till dottern Margit. Emellertid förblev den ogjuten.

Efterspelet om Berg-Kalles huvud är på sitt sätt en solskenshistoria. Christer Ekman (medansvarig till denna bok) bor vid Sandviken i Sala, tvärs över vägen till det hus där den gamle gruvarbetaren tidigare bodde. Christer är uppvuxen med historierna om Berg-Kalle och tack vare ett gammalt nummer av Sala Allehanda kände han till historien om Anna

Schötts lermodell. Christer spårade huvudet till hans barnbarn i Ängelholm och därifrån fick han låna med sig den ömtåliga pjäsen. Sala kommun ställde generöst upp och bekostade gjutningen som utfördes av salakonstnären Bo-Åke Adamsson. Det skinande brons huvudet monterades på en sten som passande nog placerades vid gruvan, på den öppna planen vid Anfarten. Konstverket invigdes under Gruvans Dagar den 4 aug. 2001. Så kunde huvudet av Berg-Kalle på sin sockel och sextio år försenad möta offentligheten.

Bild 52 och 53. Berg-Kalle i bronsutförande vid gruvan där han en gång arbetade. Foto: författaren.

Övrigt konstnärskap

I en tidningsartikel i samband med Karl Bergs 80-års dag omtalas ytterligare två konstverk av Anna Schötts hand, en fiskande gosse och en badande kvinna. Gossen befann sig för tillfället i Uppsala för gjutning. Det torde vara samma skulptur som nämns i den tidigare artikeln från början av 1939. Baderskan var ännu inte färdig. Båda var beställda av bankkamrer Gösta Grönbäck och var tänkta att placeras i hans vackra trädgård vid sommarvillan Fiskarbo. Om så faktiskt skedde är oklart, några sådana trädgårdskonster finns inte där idag. Grönbäcks barnbarn Anders Ljung, saknar vetskap om att en sådan utsmyckning någonsin funnits där.

I privat ägo finns en del alster av Annas hand bevarade. Främst skall nämnas en lerbyst som föreställer Anders mor Louise och modellerad efter fotografi (jfr bild 89). Den, samt två små helfigurer varav den ena föreställer Anders bror Daniel, (jfr bild 90), är signerade Öberg och förmodligen utförda under den kurs i modellering som Anna genomgick.

Modelleringskursen som Anna gick i Uppsala under våren 1918 är hennes enda konkreta utbildning i ämnet. Den upptog endast sju tillfällen

mellan 4 februari och 23 april. De alster hon skapade under den korta kursen vittnar ändå om stor fallenhet för ämnet. Senare i livet ökades naturligtvis kunskapen i kontakten med den mycket välutbildade och erfarna Hulda Claesson-Silfverstolpe.

Det är en mycket kort tid i sitt liv som Anna är aktiv som skulptris. Först och främst är det perioden då hon går kursen men efter det är det tvärtyst. Det borde någon gång skymta i de otaliga breven eller vykortet men inget yppas i den riktningen. Den andra perioden som infaller under slutet på trettioalet är längre. Forsellesbysten är signerad 1938 och från lucia samma år finns ett brev där hon skriver: *"För övrigt har hösten gått i lerans tecken – både ute och inne."* Sedan fortsätter hon att redogöra för hur lerigt det är ute när hon går och hämtar mjölken. Det hon skapar inomhus säger hon för övrigt inte något mer om. Så typiskt för den mycket blygsamma skulptrisen. Med tanke på hur aktiv hon varit, vilket Sala Allehanda redovisar om i sin artikel från början av året därpå, känns det konstigt. Men, för all del, hon kan ju ha skrivit om det i brev som senare kastats bort. Hösten 1938 är alltså vad vi vet den borte gränsen för hennes andra skulpteringsperiod. Den främre gränsen är än svårare att fastslå och mer flytande. Efter Forsellesbysten -38 och huvudet av Berg-Kalle -40 är det inte mycket vi vet. I ett brev daterat 6 okt 1943 skriver Anna: *"På kvällen var jag bjuden på kaffe och gipsavgjutning hos fru Silfverstolpe. I min hoppfulla sinnestämning påbörjade jag i söndags ett barnporträtt. Det finns en 1-åring på gården där jag hämtar mjölken. Det har regnat nu i flera dagar, så det är mycket lämpligt att ha ett inomhusarbete."* Gården Anna nämner i brevet måste vara Eklövstorp dit hon tråget knogade med sina mjölkflaskor. En akvarell som hon utförde 1937 återger en stig genom en björkskog heter just *Mjölkvägen* (jfr bild 98).

Hur det sedan går med skulpterandet vet man inte. Ellen Andersson som med sin man Oskar 1945 flyttade in som granne till Anna på Skuggan, säger att hon inte påminner sig något sådant arbete hos Anna. Ellen erinrar sig inga lermodeller under utförande hemma hos Anna. Däremot drar hon sig till minnes att Anna en gång frågade Ellen om hon fick modellera av hennes ansikte eftersom det var så litet och vackert. Av någon anledning tillät inte Ellens man att så skulle ske och med det fick det vara. Efter Annas död såg Oskar flera lerhuvuden av barn i torpet, berättar Ellen, vilka förmodligen föreställde dåvarande grannen Karlssons barn. Det är en rimlig tanke, beroende på att Anna återgivit barnen Alf och Inga-Lills ansikten i lera (se ovan). Både familjerna Karlsson och Eriksson hade många barn så källa till inspiration saknades ingalunda, det var bara för Anna att kliva över staketet.

Om hon är realistiskt lyckosam när hon återger porträtt i lera så saknas sådana spår i de små akvareller som finns av hennes hand. Men man ska komma ihåg att hon utfört dem för att roa sig själv och den närmaste

släkten. Främst tänker man på hennes illustrerade brevvinjetter och julkort. Motivvalet är hämtat ifrån Skuggan och Gröna gången, naivt utförda men otroligt charmiga. De har förstås även sitt intresse som dokument över en plats som idag är helt förändrad. Den direkta orsaken till hennes måleri tycks vara svågern Daniel som sänt henne en låda med akvarellfärger i slutet av 1935.

Anna berör vid ett tillfälle dessa julkort i en uppsats i tidningen Salaposten. Motivet vid Gröna gången som hon ingående beskriver, är identisk med den bland färgbilderna i boken återgivna bild 95. Hon skriver: *"Redan i början av december 1935 och ända fram till jul var det en märkvärdigt vacker vinter. Det var solsken och kallt för det mesta och hela tiden stodo träden klädda i rimfrost. Hur skall jag kunna beskriva björkar i rimfrost mot en klarblå himmel? Det är lättare att måla dem på julkort. En dag litet närmare jul gingo Alf, som då var 5 år, och jag ut för att samla motiv. Rätt mycket snö hade nu fallit och jag minns särskilt att*

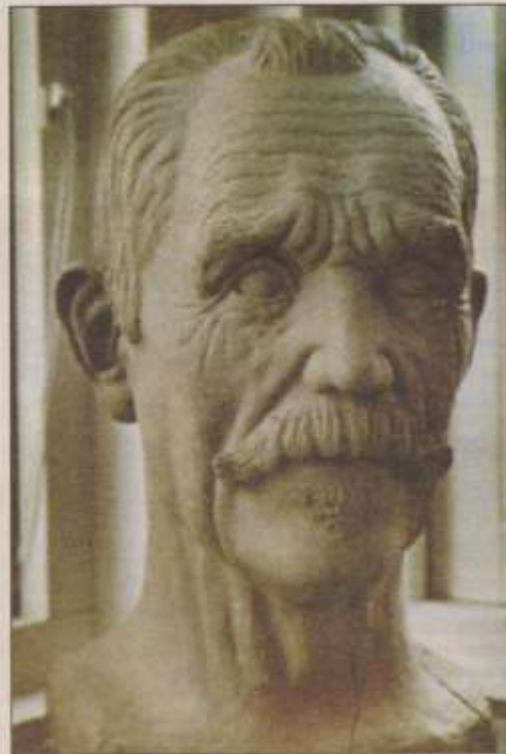

Bild 54. När Anna inte knogade med mjölkhämtningen hämtade hon sitt vatten i en kalkkälla i torpets närhet. Bredvid inspekterar katten Jonte. Pipflaskorna på bilden är även återgivna på bild 81. Foto: Anders Schött. Privat ägo.

det var en sådan där dag, då ljudet blir både dämpat och tydligt mot de snötyngda träden och buskarna. Beväpnade med varsin skissbok och penna och ivriga av upptäckarglädje, styrde vi stegen till Gröna gången. Vi tyckte att namnet lät lustigt just då när den var vit. Det var många vackra motiv som fängslade oss, men snart måste vi i alla fall stoppa ner bok och penna och sätta på oss vantarna. Under den fortsatta vandringen bemödade vi oss i stället om att så noga som möjligt studera detaljerna, så att minnet av dem stod skarpt och tydligt när vi vid hemkomsten skulle börja måla julkorten. Vi lade märke till att kanalens vatten var alldeles svart, men att vi ändå sågo de vita stränderna och den ljusa himmelen, och vi anade att detta inte skulle bli lätt att göra efter. Speglingen började inte alldeles in till land utan ibland ett gott stycke ut, och det var det mest förtjusande av alltsammans. En opalfärgad, uddig spets var fästad intill stränderna och spetsens blommönster bildades av små bollar och rimfrost. För att få en närbild av detta, som vi förstodo skulle bli väldigt roligt att måla, kunde vi inte få med de närmaste trädens kronor, ty de voro ju så höga att papperet inte räckte till. Hur vi vandrade kommo vi snart så långt, att vi tyckte det var lika gott att gå ända fram till staden och se efter om stora granen var planterad på Torget. Snart fångades vårt intresse av fönstrens lockande härligheter och några söta och väl-skapade marsipangrisar måste göra oss sällskap på hemvägen. Men det var bara lilla systers grisar som följde oss ända hem. De andra hade

långt dessförinnan delat alla julgrisars öde. Vi gjorde flera sådana promenader ty Alfs konstintresse utvecklade sig hastigt. Sedan kom tövädret så vi kunde göra snögubbar och snölyktor, och då var lilla syster väldigt duktig att rulla klot. Sumnavinden tog våra stolta skapelser en natt, men snart blev det kallt igen och det föll ny snö."

Alf Winte som var fem år den gången kan tillägga vad det gäller snögubbar, att Anna en vinter formade både Alf och system Inga-Lill i snö samt en dito hund och kälke. Skapelsen fotograferades men bilden har tyvärr senare försvunnit.

Berg-Kalles byst. Den här bysten finns hos barnbarnet i Ångeholm. FOTO: NORDVÄSTRA SKÅNES TIDNINGAR

Hans byst finns i Skåne

PÅ 1950-TALET FANNNS det en duktig skulptör i Sala, Anna Schött. Hon gjorde bland annat modellen till bysten av af Forselles som står på Lycksalighetens ö i Stadsparken.

Hon gjorde även en byst av Berg-Kalle. Berg-Kalles barnbarn, Margit Eriksson i Ångeholm, har fortfarande modellen kvar.

Margit minns väl sin farfar och alla hans roliga historier och hon minns att Anna Schött var en välkommen gäst i gruvbetarhemmet i Sandviken utanför Sala.

– Vad jag kommer ihåg var det meningen i början av 1940-talet att det skulle gjutas en byst av modellen för att pryda stadsbilden, säger Margit. Men kom-

munen sade nej av kostnadsskäl.

Hon värderar ömt den fina modellen, även om den börjar ta stryk av tidens tand.

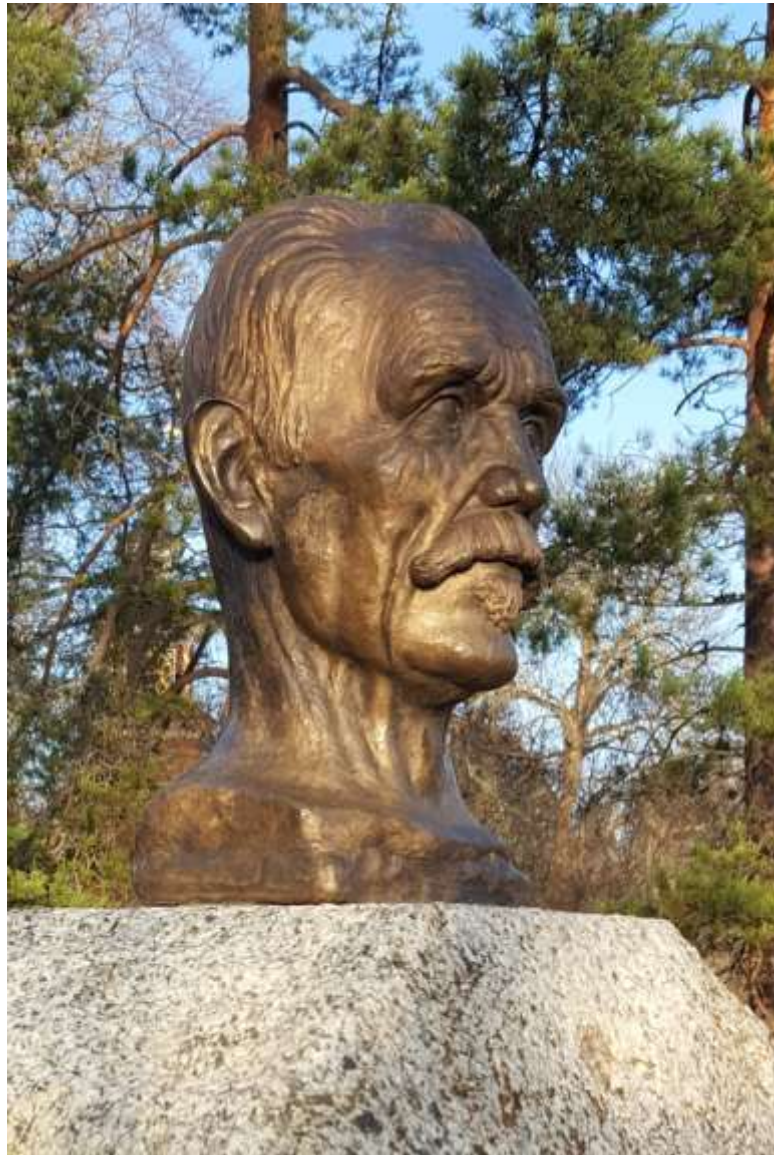
Men Margit, undrar vi, skulle det inte vara lämpligt idag att gjuta av modellen och pryda gruvområdet med en byst av Salas siste gruvbetare?

– Jo, det skulle vara kul, säger hon. Är det någon som vill så är de välkomna hem till oss. För flytta den, det förs jag inte göra på grund av risken att den skall falla sönder.

Mäntro det finns någon tjänsteman eller politiker i Sala som kan plocka upp den passningen och realisera den gamla idén.

Ty visst är Berg-Kalle värd det.

JAN-ERIK ERIKSSON

Anna Schött, *Berg-Kalle*, brons h 40 cm. Foto Johnny Ekman.
Entréplan vid Sala Silvergruva.